

Turkish Studies

Economics, Finance, Politics

Volume 14 Issue 1, 2019, p. 71-94
DOI: 10.7827/TurkishStudies.15008
ISSN: 2667-5617
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Şubat 2019

✓ Accepted/Kabul: Mart 2019

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Mehmet GÖKÜŞ – Doç. Dr. Mustafa KOCAOĞLU – Doç. Dr. İsmail SEVİNÇ –
Doç. Dr. Erhan ÖRSELLİ

This article was checked by iThenticate.

YERELDE DEMOKRASİ VE YEREL E-KATILIM

Niyazi KARABULUT* - Erdal BAYRAKCI**

ÖZET

Demokrasi geleneği yerelde kazanılan ve yerelden ulusala aktarılan bir gelenektir. Bu anlamda yerel yönetimler ve demokrasi arasında incelenmesi gereken özel bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu ilişki uzun yıllardır birçok uzman tarafından farklı yönlerden incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada Türkiye’de gelişmekte olan bir olgu olan e-katılım olgusu yerel anlamda demokrasinin bir kaynağı olarak incelenmektedir. Zira katılım demokrasinin işlemesi için hayati bir öneme sahiptir. Günümüz şartlarında yönetim anlayışının bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelere ayak uydurması ve zamanı yakalaması ihtiyacından dolayı da e-katılım uygulamaları da öne çıkan bir konu olmuştur.

Çalışma öncelikle yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki ilişkiden, bu ilişki sonucunda ortaya çıkmış olan yerel demokrasi, demokratik yerel yönetim ve yerel özerklik kavramlarından ve katılım kavramlarından bahsederek konunun gelişimine yönelik gerekli ön bilgiyi aktarmaktadır. Daha sonrasında e-katılım kavramının tanımlanması ve açıklanması ile birlikte yerelde e-katılımın önemi, etkileri ve uygulama alanları üzerine bir tartışma ortaya koymaktadır. Türkiye’de henüz gelişmekte olan ve uygulama alanı dar olan e-katılım olgusunun açıklanması, yaratacağı faydanın ifade edilmesi ve uygulama önerileri verilmesi ile çalışma sonuçlandırılmaktadır.

Çalışma e-katılım uygulamalarının yerel anlamda öneminin ortaya konulması ile yerelden başlanarak Türkiye’de e-katılım uygulama alanının genişletilmesi için bir kaynak oluşturması amacıyla hazırlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden uygulamalı

* Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, E-posta: nkarabulut@erbakan.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, E-posta: ebayrakci@konya.edu.tr

değerlendirme ve politik araştırma yöntemi kullanılarak e-katılımın yerelde demokrasi anlayışının geliştirilmesinde oynayabileceği roller analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda e-katılım unsurlarına sahip olan ve e-katılım uygulamalarını başarıyla hayata geçiren yerel yönetimlerde; daha geniş bir sivil katılıma ulaşma yolunda önemli adımlar atılmış olacağı, daha demokratik bir yapıya sahip olunacağı, demokrasi ve yerel yönetim ilişkisinin sağlamlaşacağı ve demokrasi kültürünün yeni boyutlar kazanacağı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Yerel Yönetimler, katılım, e-katılım, yerel e-katılım

DEMOCRACY IN THE LOCAL AND LOCAL E-PARTICIPATION

ABSTRACT

The understanding of democracy is a tradition gained locally and transferred from local to national. In this sense, it is known that there is a special relationship between local governments and democracy. This relationship has been examined and analyzed by many experts for many years. E-participation is a developing phenomenon in Turkey and in this context, it is examined in this study as a source of democracy in the local sense. Because participation is a vital component for functioning of democracy. In today's conditions, because of the need to catch up with the developments in information and communication technologies and to catch up with time, e-participation applications have become a prominent issue.

The study primarily deals with the relationship between local administrations and democracy, then the concepts of local democracy, democratic local government and local autonomy which emerged as a result of this relationship, and the concept of participation. Then, with the definition and explanation of the concept of e-participation, a discussion on the importance, impacts, and application areas of e-participation in the local level is presented. The study is finalized with the explanation of the benefits that will be created by e-participation as a developing phenomenon in Turkey and the application suggestions of e-participation.

The study is prepared for creating a source for the expansion of e-participation applications in Turkey beginning from the local level to the whole by emphasizing the importance of the implementation of e-participation at the local levels. It has been tried to analyze the roles that e-participation can play in developing the democracy in local level by using practical evaluation and political research method from qualitative research methods. As a result of the research, it is reached that in local administrations which have e-participation elements and implement e-participation applications successfully; important steps will be taken to reach a broader civic participation, a more democratic structure will be achieved, the relationship between democracy and local government will be strengthened, and democracy culture will gain new dimensions.

STRUCTURED ABSTRACT

Local governments are important organizations which have the role to teach the skills of participation and self-management. Therefore, local governments can be expressed as the basic educational institutions of democracy because they are the closest administrative unit to the public. In addition, the development of local governments as democratic institutions is parallel to the development of democracy. That is, the examination of the critical relationship between local governments and democracy is important in terms of both concepts. Hill (1974: 22) argues that it is easier to implement the principles which are the basic requirements of democracy such as the principle of participation, the principle of transparency, and the principle of accountability to voters. According to Hill, public participation is much more intense and direct in local level than in the national level.

It is said by many thinkers that there is a strong relationship between local governments and democracy (Sharpe, 1970: 156; Beetham, 1996: 30). But a democratic local government can only develop in a democratic society. According to Wickwar (1970,74), if a political system does not have a democratic character in a country, there cannot be a connection between local governments and democracy. On the other hand, the development and establishment of democracy in the local administrations is of paramount importance for the development of democracy in general. Thus, in order to establish a healthy democracy, local governments take a leading position. However, in terms of the development and sustainability of democracy in local governments; public participation should be supported, the public should be equipped with the skills of self-manage, and the area of freedom of people should be expanded (Tekeli, 1983: 3; Kutlu & Kahraman, 2018: 125).

Local participation is one of the most important elements for the democratization of local governments and for the continuity of democratic local governments. Participation, which is gaining more and more importance in local governments in terms of closeness of the public to the administration, is seen as a sine qua non for the development of democracy. In this context, this study focuses on the importance of the participation in local governments, types of participation, and examples of participation. Participation is defined as all actions aimed at influencing the decisions of the institutions and persons who take part in the determination, implementation and supervision of public policies or to use the power (Çitci, 1996: 10). In the simplest sense, public participation can be expressed as the public being involved in the determination and implementation of public policies.

The forms of public participation in administration are divided into two as classical means of participation and modern means of participation. The classical means of participation include forms of participation such as voting, being a candidate, filing a lawsuit, using the right of petition, and using press tools in which the people basically participate in the administration. In addition, apart from individual forms of participation, it also includes mass participation methods such as demonstration marches and propaganda meetings (Eroğul, 1991: 174). Modern forms of participation prescribe relatively a more active

participation than in classical forms (Yalçındağ, 1996: 131). Modern forms of participation are also divided into different forms. Among these forms; active citizen participation, civil society participation, and forms of electronic participation are the most prominent ones. This study focuses on electronic means of participation in terms of local governments.

At the end of the twentieth century and the beginning of the 21st century, public administration entered into a process of change and transformation towards the developments in information and communication technologies. This transformation process has led to the digitalization of management and e-government applications as a new management approach throughout the world. In the context of the issues of democracy and participation, the process of digitalization has become more and more important and today it has brought the concepts of e-democracy and e-participation to an important point. E-participation has played an important role in the forms of participation in management. In order to increase and facilitate participation all over the world, e-participation practices have come to the forefront. In this context, a special place should be given for e-participation when discussing the issue of participation.

The inclusion of information and communication technologies in politics has created new relations between citizens and politicians by initiating radical changes in political life. With this transformation, information and communication technologies have created models such as e-government, e-management or e-governance depending on the model of public administration in which they are implemented brought innovations such as e-democracy, e-marketing and e-participation into the fields of politics and management sciences (Şahin and Örselli, 2003: 343-344). Information and communication technologies have introduced strong technical improvements to public administration which can help in terms of improving information, communication, consultancy, negotiation, and decision channels and making them faster, simpler, and more effective (Ateş, 2003). Thus, it facilitated more direct and more personalized communication and paved the way for more direct and collective participation in the political system. In addition, e-participation allowed time and distance problems to be minimized and reduced organizational costs. Thus, the transfer of participation to the electronic environment has made it possible to progress towards new forms of politics and to increase citizen participation (Karkın, 2012: 49).

E-Participation experiences emerged in the eighties and the late nineties by converting technologies such as telephones, televisions or the Internet in 2000s into democratic innovation mechanisms. In recent years, e-participation experiences have improved significantly. Nevertheless, there have been difficulties in the realization of radical changes through technological mechanisms in political systems, and consequently important differences have occurred in the driving forces of e-participation experiences (Örselli et al., 2018: 115).

E-participation is defined as the expansion and transformation of participation through the use of information and communication technologies in democratic governments (Sæbø et al., 2008). The aim of introducing the e-participation concept is to encourage active citizen

---

participation in democracy by creating meaningful effects and changes in public policies.

In order to understand the concept of e-participation, it is necessary to examine the elements and determinants as well as the meaning of the concept. There are certain variables involved in e-participation. According to Sæbø et al. (2007), these variables are stated as the actors of e-participation, the factors affecting a-participation, e-participation activities, the effects of e-participation and the evaluation of e-participation. The actors of e-participation are defined as citizens, politicians, public institutions and authorities and non-governmental organizations or voluntary organizations. E-Participation activities are expressed as e-voting, online political discourse, online decision making, e-activism, e-counseling, e-campaign and e-petition. The factors affecting e-participation are listed as accessibility, infrastructure, basic technologies, politics, accessibility, legal regulations and state organization. The effects of E-Participation are listed as civic engagement effects, deliberative effects and democratic effects. The evaluation of e-participation refers to the assessment and evaluation of the actors, activities, impacts and factors affecting e-participation in e-participation. All of the above listed elements act in a certain order to form the e-participation phenomenon (Sæbø et al., 2007).

It is stated that the concept of e-participation, which was put forward for wider civic participation, is an effective model for increasing participation in terms of local governments (Macintosh and Whyte, 2008). Considering that citizens play a key role in the development of e-participation, it can be stated that e-participation is a citizen-focused understanding. From this perspective, e-participation is also important in the context of the previously mentioned relations between participation and local government. Because local governments have advantages over access to information, infrastructure, basic technologies, politics, accessibility, legal regulations and state organization, which are the factors affecting e-participation, compared to the larger management units. Transportation to all the factors mentioned in the local is much faster and easier than the national and international levels. Therefore, the availability of these factors, which are essential for the realization of e-participation activities, makes e-participation more available in the local level. With this opportunity, an environment is prepared in which e-participation actors can be more easily involved in the system. Thus, the formation of e-participation processes in local governments will be ensured and e-participation activities will be realized easily.

In terms of the role played by local governments in the development of democracy, e-participation also plays an important role in the development of the four basic characteristics that Wickwar (1970: 74) points out. The contribution of e-participation is undeniable in the context of the above mentioned impacts, in that local governments are democratic education units, they contribute to the formation of equality and freedom principles, they implement the values such as public participation and the majority principle, and finally they become transparent and accountable. However, in this point, the shaping of e-participation in accordance with the characteristics of the local

government unit is also gain a great importance. Hence, e-participation should not be expected to be effective unless proper planning and practices are implemented.

Eligibility for e-participation activities to be effective in local governments can be ensured from the evaluation of the local government units in terms of socio-economic aspects, education level, political aspects, geographical features, and many other aspects. In particular, public access to the Internet and the use of the Internet at the local level is the most fundamental factor at this point.

- In places where internet access and knowledge level is low, first of all, easy and instructive applications should be implemented. For example, e-participation activities such as e-voting and e-petition can be introduced to the public as an effective method as public practices without waiting queues or procedures. In addition, the use of online political discourse and online decision-making channels can be effective methods in where internet access is high.

- Citizens' participation in the decisions taken in the local government units or their participation as a result of the votes they use via the internet will play an important role both in the development of e-participation at the national level and the incentives for the citizens to participate.

- Additionally, the use of e-participation channels by non-governmental organizations and voluntary organizations operating at local level and their actions which aim to ensure online citizen participation by taking their activities online can be effective methods for e-participation to be effective. At this point, it is envisaged that the incentives of non-governmental organizations will contribute to the acceleration and development of these processes.

- Finally, the participation of citizens can be enhanced, decision-making processes can be strengthened, and local governments can become more democratic with well-planned and well-organized e-participation practices.

As a result, it can easily be stated that local governments, which have e-participation elements and have successfully implemented e-participation applications, have taken important steps towards a wider civil participation and have a more democratic structure. However, with the impact of external factors such as socio-economic structure, political culture, education level and so on, e-participation activities are likely to fail. Therefore, in planning e-participation activities, it is important to analyze all internal and external factors in depth and to implement activities in accordance with these factors. Therefore, very lastly, it can be said that the relationship between democracy and local government will be strengthened and the democratic culture will gain new dimensions in local administration units where on-site and consistent e-participation activities are implemented.

Keywords: Democracy, Local Administrations, Participation, E-Participation, Local E-Participation

Giriş

Yerel yönetimler, halka yönetime katılma ve kendi kendini yönetme becerilerini kazandıran önemli kuruluşlardır. Bunun yanında, demokrasinin en etkin şekilde hayata geçirildiği kuruluşlar olarak da yerel yönetim kuruluşları öne çıkmaktadır. Zira yerel yönetimler, halka en yakın yönetim birimi olduğundan dolayı demokrasinin en temel eğitim kurumları olarak ifade edilebilirler. Ayrıca, yerel yönetimlerin demokratik kuruluşlar olarak gelişmesi de demokrasinin gelişmesiyle paraleldir. Hill'e göre (1994); yerel yönetimlerin gelişmesi açısından yerel yönetimlerde demokrasi anlayışının gelişmesi önemli bir yere sahiptir. Yerel yönetimler ile demokrasi arasında bulunan kritik ilişkinin incelenmesi ise her iki kavram açısından da önemlidir. Demokrasinin yerel yönetimlere bağlı olarak, yerel yönetimlerin de demokrasiye bağlı olarak geçirebilecekleri değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda böyle bir incelemenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Yerel yönetim birimleri halkın yönetime doğrudan katılımı, kamu hizmetlerinde halka yakınlık, şeffaflık ve demokrasinin uygulanması gibi açılardan demokrasinin hayata geçirilmesinin en kolay olduğu yönetim birimleri olarak görülmektedirler. Bu anlamda yerel yönetimlerin yerel demokrasiler olarak nitelendirildiği de görülmektedir. Ancak yerel demokrasi kavramının kullanılabilmesi için merkezi yönetimden bağımsız bir yerel iktidarın olması gerekliliği genel kabul gören bir durum halini almıştır. Bu noktada demokrasinin yerelleştirilmesi yerine yerelin demokratikleştirilmesi anlayışını içeren demokratik yerel yönetim kavramı ortaya çıkmaktadır. Yani demokratik yerel yönetim kavramında yerel yönetimin demokratikliği, yönetim süreçlerinin işleyişi ve yönetimin uygulamaları dikkate alınmaktadır.

Çalışmada öncelikle yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişkinin tarihçesinden başlanarak aralarındaki ilişki temellendirilmeye çalışılmaktadır. Aradaki ilişkiye yönelik olarak ortaya atılan görüşlere yer verilmekte ve bu görüşlerin tutarlılıkları ile altyapıları tartışılmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler arasındaki ilişki sonucunda meydana getirilmiş olan yerel demokrasi ve demokratik yerel yönetim kavramlarına yer verilerek ikisi arasındaki farklılıklar ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan yerel özerklik kavramının yerel yönetimlerde demokrasi açısından incelenmesi ile özerklik sonucu ortaya çıkan uygulamaların faydaları tartışılmaktadır. Son olarak da demokrasinin işlenmesi için hayati bir öneme sahip olan katılım konusuna değinilmektedir. Yerel katılımın gerekliliği, gelişimi ve uygulanması açısından bir inceleme yapılarak katılımın önemi ortaya konulmaktadır. Tüm bunlar genel olarak değerlendirildiğinde yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişkinin incelenmesi, sonuçlarının irdelenmesi ve öneminin ifade edilmesi çalışmanın ilk hedefidir.

Çalışmanın son bölümünde yerel yönetimlerde e-katılım konusu incelenecektir. Daha önce işlenen konularla ortaya konulacak olan arka planın üzerine son bölümde öncelikle e-katılım olgusunun açıklanması ve e-katılımın belirleyicilerinin ortaya konulması sonrasında yerel yönetimlerde demokratik bir unsur olarak e-katılımın önemi tartışılacaktır. Çalışmada nihai olarak ulaşılmak istenen hedef; e-katılımın yerel yönetimlerde demokratik bir unsur olarak önemini ortaya koymak, olası olumlu ve olumsuz etkilerini incelemek ve e-katılım faaliyetleri hakkında uygulama önerileri ortaya koymaktır.

1. Demokrasi, Yerel Demokrasi ve Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler, çağdaş siyaset ve yönetim anlayışları içerisinde demokrasinin temel taşları olarak görülmektedirler (Toprak Karaman, 2006). Yerel yönetimlerde seçmenler ile seçilenler arasındaki coğrafi ve toplumsal uzaklığın merkezi yönetim birimlerine nazaran daha az olması, Eren'e (1996: 92) ve Çitçi'ye (1996: 6) göre demokrasi kuramının öngördüğü şekilde hem gerçek bir seçme sürecinin hem de etkili bir halk denetiminin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Hill (1974: 22), demokrasinin temel gerekleri olan katılım ilkesi, çoğunluk ilkesi, şeffaflık ilkesi ve seçmenlere karşı hesap verme ilkesi gibi ilkelerin de yerel yönetimlerde hayata geçirilmesinin daha kolay olduğunu

savunmaktadır. Hill'e göre halkın katılımı yerel yönetimlerde ulusal düzeydekinden çok daha yoğun ve doğrudan olarak gerçekleşmektedir.

1.1. Tarihçe

Kökene, Eski Yunan'da halk anlamına gelen "demos" ve yönetim anlamına gelen "kratos" kelimelerinin birleşmesiyle oluşan democratia kelimesine dayanan demokrasi kavramı (Holden, 2007:6); kökeninden de anlaşılacağı üzere yönetim kavramını içerisinde barındırmaktadır. Halk yönetimi, halkın iktidarı, halkın kendi kendini yönetmesi gibi farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Sartori'ye göre (1996: 22), demokrasi kavramı halk kelimesinin hem etimolojik gelişimi ve değişimi hem de kültürel geleneklere göre farklı yorumlanması nedeniyle farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Ancak ne kadar farklı anlamlar taşırsa taşırsın yönetim, yönetme, idare etme gibi anlamları bünyesinde barındırmaktadır. Antik Yunan'daki doğrudan demokrasi anlayışının var olduğu kent devletlerinden, İtalyan Rönesans'ı dönemindeki kent devleti cumhuriyetçiliği anlayışına ve daha sonrasında Batı'da demokrasinin yerleşmesiyle birlikte oluşan yerel yönetim birimlerine kadar geçen süreçte demokrasi yerel anlamda da yönetimin bir parçası olmuştur. Yerel anlamda halkın kendi kendini yönetmesi anlayışı ilk olarak Yunan kent devletlerinde başlamış ve devam eden süreçte de kent devletlerinde devam ettirilmiştir. Bunun sonucu olarak da demokrasi kavramı tarihsel gelişim sürecinde kent devletlerindeki doğrudan demokrasi anlayışının bir tezahürü olarak anlaşılmıştır (Yıldırım, 1990: 9).

Demokrasi ile yerel yönetimlerin bir arada ele alınması ise komün yönetimlerine dayandırılmaktadır. Ortaçağ Avrupa'sında 11. yüzyılda ortaya çıkmış olan komünler var oldukları dönemlerde demokrasi hücreleri olarak görülmüşler ve iktidara karşı özgürlük ve eşitliğin, katılımın ve kendi kendini yönetmenin savunucusu olmuşlardır (Görmez, 1997: 12). Ortaçağ komünlerini ortaya çıkaran şey toplu ihtiyaçları karşılama ve yerel problemler için çözüm üretme gerekliliğidir. Bu noktadan bakıldığında, komünlerin görevinin, içerisinde yaşayan topluluğun yönetilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması olduğu görülmektedir. Görevlerini yerine getirmeleri de yerel bir yönetim tarzı geliştirmeleri ve kendi içlerinde dışarıdan bağımsız olarak hareket etmeleri ile sağlanmıştır (Ertan, 2004: 25). Bu bağlamda, 11. yüzyıl ve 16. yüzyıl arasında var olan komünler yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişkinin temelinde yer almaları ve çağdaş demokrasi anlayışına uygun bir örnek olmaları bağlamında önemlidirler. 16. yüzyıl sonrasında ise komün yönetimlerinin işlevlerini kaybetmeleri ve merkezi yönetimlerin boyundurukları altında kalmaları ile birlikte 19. yüzyıla kadar yerel yönetimler merkezi yönetimlerin kontrolü altında kalmışlardır (Pustu, 2001: 123).

19. yüzyılda ve sonrasında ise yerel yönetimler demokrasi açısından yeniden önem kazanan birimler olarak tekrar inşa edilmeye başlanmıştır. Kent devletlerindeki doğrudan demokrasinin yerini alan ulus devlet tipi temsili demokrasi anlayışı da köklerini 19. yüzyıldan almaktadır. Hem yerel yönetimlerin yeniden şekillendiği hem de demokrasi anlayışının değişerek yenilendiği bir dönem olması açısından 19. yüzyıl demokrasi ile yerel yönetimler ilişkisi bakımından önemli bir dönüm noktasıdır. 1900'lü yıllardan itibaren ise demokrasinin de dünya çapında yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte yerel yönetimler de daha fazla önem kazanmışlardır (Aykaç, 1999: 3).

1.2 Yerel Yönetimler ve Demokrasi

Yerel yönetimlerle demokrasi arasında güçlü bir ilişki olduğu birçok düşünür tarafından söylenmektedir (Sharpe, 1970: 156; Beetham, 1996: 30). Fakat demokratik bir yerel yönetim, ancak demokratik bir toplum içinde gelişebilir. Wickwar'a göre (1970: 74), bir ülkede siyasal sistem demokratik bir nitelik taşıyorsa, yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki bir bağlantıdan da bahsedilemez. Öte yandan yerel yönetimlerde demokrasinin gelişmesi ve yerleşmesi de demokrasinin gelişimi açısından başat bir önem taşımaktadır. Sağlıklı bir demokrasinin tesis edilebilmesi için yerel yönetimler öncü bir pozisyon almaktadırlar. Bunun nedeni yerel yönetimlerin halk katılımı sağlamaya daha elverişli olması; çoğunluk ilkesi, eşitlik ilkesi ve yönetenlerin seçmene karşı hesap verme

sorumluluğu gibi demokrasinin temel ilkelerini daha kolay gerçekleştirmeye elverişli yapıda olması ve demokrasinin tabandan tavana yayılmasını sağlayan kurumlar olmasıdır (Sobacı, 2015: 7).

Yerel yönetimler Görmez'e göre (1997: 62) halkın özgürleştirilmelerinde ve demokratik eğitim kazanmalarında öncü kuruluşlardır. Aynı şekilde Hill'e göre (1974: 79); yerel yönetimler demokrasinin temel eğitim kurumları olduklarından dolayı yerel yönetimlerin demokratik kuruluşlar olarak gelişmeleri demokrasinin gelişmesi ile paralel bir özellik göstermektedir. Yerel yönetimlerde yönetenler ile yönetilenler arasındaki toplumsal ve coğrafi uzaklık en aza indiğinden dolayı yönetilenler yönetenleri, yani seçtikleri kişileri, daha doğrudan ve etkili bir biçimde denetleyebilmektedirler.

Yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişki üzerine literatürde öne çıkan üç farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki yerel yönetimlerin demokratik seçim ilkesine aykırı olduğunu ve gücünü geleneklerden aldığını savunan Tolman Smith'in görüşüdür. Bu görüşe göre, yerel yönetimler ile demokrasi birbirine aykırı kavramlardır (Yıldız, 1996: 6). Hatta Tolman Smith'e göre, yerel yönetimler gereksiz kuruluşlardır (Hill, 1974: 26). Smith'e bu görüşünde katılan Moulin ise, Uluslararası Siyaset Bilimi Birliği'nin 1952 yılındaki kongresinde tartışılan yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişki konusunda yazdığı eleştiri yazısında yerel yönetimlerin demokratik olmadığından bahsetmiştir. Demokrasinin yalnızca seçimler, anketler ve oylamalar gibi dışsal faktörlerin varlığıyla tanımlanamayacağını, yönetim anlayışının özünde bulunması gerektiğini savunmuştur (Moulin, 1954: 2).

1952 yılındaki aynı kongrede yerel yönetimler ile demokrasi arasında bir sebep sonuç ilişkisi olmadığını (Moulin, 1954: 1) belirten Langrod ise ikinci temel görüşün sahibi olarak bilinmektedir. Langrod demokrasinin olmadığı bir ortamda yerel yönetimlerin, yerel yönetimlerin olmadığı bir ortamda da demokrasinin bulunabileceğini, ikisi arasında organik bir ilişki olmadığını savunmaktadır (Langrod, 1953: 9). Demokrasi ile yerel yönetimler arasında bir ilişki olduğuna yönelik görüşlerin ise ikisinin de tarihsel süreç içerisinde aynı zamanlarda gelişmiş olmalarına bağlamaktadır. Ancak ikisinin birbirlerinden bağımsız olarak geliştiklerini savunarak demokrasinin o süreçte oluşan demokratik iklim sonucu ortaya çıktığını yerel yönetimlerle bir alakası olmadığını söylemektedir (Yıldız, 1996: 6). Bu bağlamda Langrod'a göre yerel yönetimler demokrasinin gelişmesi için bir okul yahut bir temel nokta değildir, demokrasi de yerel yönetimlerin organik bir ögesi değildir.

Üçüncü en çok kabul gören görüş ise demokrasi ile yerel yönetimler arasında doğrudan ve mecburi bir ilişki olduğunu savunan Mill ve onu takip eden düşünürlerin görüşüdür. Mill'e göre halk ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de söz sahibi olmalıdır, halkın yerel düzeyde yönetime katılımı daha demokratik bir yerel yönetim anlayışının tesis edilmesinde etkili olacaktır (Mill, 1859). Yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesi için bir okul görevi gördüğü ve demokrasinin kurulması ve yerleşmesi için gerekli olduğu görüşünün de Mill tarafından ortaya atıldığı bilinmektedir (Wickwar, 1970: 24). Yerel yönetimleri demokrasinin gelişmesi için bir eğitim aracı olarak gören bir diğer düşünür de Tocqueville'dir. Tocqueville'e göre demokratik toplumların temelinde yerel yönetimler vardır ve milletlerin özgürlük ve eşitlik temelli güçleri yerel yönetimlerin sağlığına dayanmaktadır. Zira demokrasi tabandan tavana doğru gelişmektedir ve yerel yönetimler bu gelişmede çok önemli roller almaktadırlar. Hatta Tocqueville, "İlkokulların bilime olan katkısı ne ise yerel yönetimlerin de halkın özgürlüğüne ve demokrasiye katkısı odur" ifadesi ile bu konuya verdiği önemi vurgulamıştır (Tocqueville, 2006). Mill ve Tocqueville haricinde yerel yönetimler ve demokrasi arasında organik bir ilişki olduğunu savunan birçok düşünür vardır. Bunlardan Keith Penter-Brick yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesi için bir zorunluluk olduğunu, ayrıca Beatrice Webb yerel yönetimlerin halka hizmet sunulması amacıyla demokrasiyi içermesinin bir gereklilik olduğunu savunmaktadırlar (Keleş, 2011: 47).

Genel olarak değerlendirildiğinde, yerel yönetimlerin demokratik olmaları ve demokratik öğeleri içinde barındırmaları bu ilişkinin açıklanması açısından önem taşımaktadır. Buna ek olarak

kendi kendini yönetme gücü, demokratik yönetim, yerel katılım, yerel özerklik gibi faktörler de ayrıca bir öneme sahiptir. Demokrasinin gelişmesi ve sürdürülebilirlik kazanması açısından halk katılımının desteklenmesi, halka kendi kendini yönetme imkânının sağlanması ve halkın özgürlük alanının genişletilmesi gerekmektedir (Tekeli, 1983: 3; Kutlu ve Kahraman, 2018: 125).

Yerel yönetimlerde demokrasinin gelişmesi ulusal anlamda gelişmesi için de bir ilk adım niteliği taşımaktadır. Ülke çapında demokratik uygulamaların yerleşmesi için öncelikle yerel anlamda işlerlik kazanması gerekmektedir. Aykaç (1999: 12), “Dünyada yerel yönetimleri güçsüz olmasına karşılık demokrasinin gelişmiş olduğu tek bir ülke dahi bulunmamaktadır” görüşünü savunarak yerel yönetimlerin gelişmediği ülkelerde buna paralel olarak demokrasinin de gelişmeyeceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, tıpkı Mill’in görüşünde olduğu gibi, yerel yönetimlerin demokrasinin gelişmesi için bir okul niteliğinde olduğu rahatlıkla ifade edilebilir.

1.2.1 Yerel Demokrasi

Küreselleşmenin etkilerinin artması ile birlikte küçülen dünyada, yerel mekanizmalar değer kazanmıştır. Yani küreselleşme ve yerelleşme süreçleri birbirleri ile doğru orantılı olarak büyüme gösterme eğiliminde olmuşlardır. Zira küreselleşmenin etkisi ile ulus devletlerin yönetsel ve ekonomik süreçlerde güç kaybetmesi ile yerel yönetimlerin bu süreçlerde önem kazandığı görülmektedir (Eraydın, 2001). Yerel yönetimler vatandaşa en yakın yönetim birimleri olarak ön plana çıkmış ve demokratik değerlerin işleneceği bir temel olarak görülmüştür (Örselli ve Bayrakçı, 2016: 23). Bu bağlamda esas dayanak halkın kendi kendini yönetmesi anlayışı olmuştur. Halkın kendi kendini yönetmesi, halk katılımı ve özerklik anlayışlarını da beraberinde getirmektedir (Görmez, 1987). Zira yöneticilerin seçimle iş başına geliyor olması bir yönetim birimini tek başına demokratik kılmaya yetmez. Keleş’e göre (1998: 46), yerel yönetimler özgürlük, etkinlik ve katılım gibi değerlere dayanmaktadır, ancak bunun sonucunda demokratik nitelik kazanmaktadırlar. Yerel yönetimlerdeki bu özgürlük temeli de bireysel değil yerelin toplamını ifade ettiğinden dolayı yerel özerklik anlayışına da bir zemin hazırlamaktadır. Yine aynı temele göre, bireysel değil yerelin tamamının katılımını ifade eden katılım kavramı da yerel katılım anlayışını ortaya çıkarmaktadır.

Özgürlük, eşitlik ve etkinlik öğelerinin tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için ulus devletin merkezîyetçi demokrasi anlayışından adem-i merkezîyete geçiş birçok yönetim bilimci tarafından uzun zaman tartışılmıştır. Bu bağlamda Dahl (1967: 355), daha küçük yönetim birimlerinde katılımın ve doğrudan temsilin kolay olduğu çoğulcu bir yerel demokrasi modelini öngörmüştür. Demokrasi kavramının yerel bağlamda tartışılması ile katılımcı ve çoğulcu doğrudan demokrasiyi benimseyen yerel demokratik anlayış Batı Avrupa merkezli olarak geniş alanlara yayılmıştır. Bu tartışmaların içeriğinde toplumların demokratik dönüşümleri, desentralizasyon ve doğrudan demokrasiye dönüş gibi meseleler yer almıştır. Bu tartışmaların sonucunda da yerel demokrasi ve demokratik yerel yönetim kavramları ortaya çıkmıştır. Bu kavramlardan yerel demokrasi kavramı yerelde üretilen ve uygulanan bir yönetim anlayışını ifade ederken, demokratik yerel yönetim kavramı yerel yönetim birimlerinin demokratikleşmesini ifade etmektedir. Görmez’e göre (1997), kısacası yerel demokrasi kavramı federal devletlerdeki yerel yönetimler ve İngiltere gibi güçlü yerel yönetim geleneği olan ülkelerdeki yerel yönetimler için kullanılmaktadır. Demokratik yerel yönetim kavramı ise üniter devlet yapıları içerisinde kullanılan bir kavramdır.

1.2.2 Demokratik Yerel Yönetim

Demokratik yerel yönetimler uygulamada Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Merkezîyetçi devletlerin yerel yönetim birimlerinde demokratik uygulamalara gitmeleri ile halkın yönetim gücüne ortak olduğu, yönetimi etkileyebildiği bir anlayış meydana gelmiştir. Bu anlayışa göre yerel yönetimler kendi bütçelerini belirler, vergi toplama hakkına sahip olurlar ve merkezin vesayeti altında kalmazlar. Ayrıca yerel seçmenlerin verdiği oylar sonucunda oluşturulan ve aynı seçmenlerin karar ve

etkisiyle şekillenen bir yönetim anlayışını yansıtır. Böylece demokratik yerel yönetimler halk denetimine tabi birimler olarak şekillenmektedirler (Hill, 1974: 202-204).

Yerel yönetimlerin demokratik nitelik kazanabilmeleri için ise bazı özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bazı yetkilerle donatılmadan ve bazı demokratik gereklilikleri sağlamadan bu niteliği kazanmaları mümkün değildir. Yerel yönetimlere demokratik bir nitelik kazandıran unsurlardan dört ana başlık halinde bahsedilmektedir (Pustu, 2005: 9). Bu unsurlar; halkın yerel yönetim süreçlerine katılımının sağlanması, karar alma ve alınan kararları uygulama süreçlerinde yetki, yetki ve kaynak sahibi olunması gerekliliği ve açık bir yönetim anlayışının benimsenmesi olarak sıralanmaktadır.

Yerel yönetim süreçlerinde halk katılımının sağlanması, demokrasinin çoğulculuk ilkesinin ve seçmene karşı hesap verme ilkesinin uygulanması açısından büyük öneme sahiptir. Halk katılımının oy verme seviyesinde kalması ise demokratik bir yerel yönetimin gerçekleştirilmesi için yeterli değildir (Acar, 2014: 72). Yönetimin ve yerel toplumun sorunları ile bu sorunların çözümü bakımından halkın yönetimle iletişimi, yönetimi denetlemesi ve yönetim süreçlerine katılması gereklidir (Bayrakçı vd., 2018: 2235). Mill (2001: 65), bu bağlamda, halkın ne için vergi ödediğini ve kanunlara uyduğunu, ne için oy verdiğini ve tüm bunların nasıl hayata geçirildiğini bilmesi gerektiğini savunmaktadır. Temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye doğru yaklaşan bu katılımcı demokrasi anlayışı da yerel toplumun kendi hayatlarını ilgilendiren meselelerde yönetimin kararlarına ve uygulamalarına katılmalarını ifade ederek, halkın neyi ne için yaptığını bilmesini ve tatbik etmesini içermektedir.

Halkın karar alma ve bu kararların uygulanması sürecine katılması da Görmez'e göre (1997: 71) yerel yönetimlerin demokratikleşmesi açısından bir zorunluluktur. Yerel yönetimlerde uygulanmak üzere oluşturulan politikaların halkın bilgisine başvurulmadan uygulanması, halkın yerel meselelerde karar verme süreçlerine dâhil edilmemesi ve yerel karar organlarının merkezden bağımsız olarak karar alma yetkisine sahip olmaması demokratik bir yerel yönetim anlayışının oluşmasını imkânsızlaştıracaktır.

Yerel yönetimlerin halkın ihtiyaç ve taleplerine karşılık verebilmeleri açısından ekonomik ve yönetsel anlamda bazı yetkilere ve kaynaklara sahip olmaları da önemli bir gerekliliktir (Görmez, 1997: 72). İdari ve mali özerkliğe sahip olunması, gelir kaynağı yaratılabilmesi ve bütçe oluşturulabilmesi demokratik bir yerel yönetimin oluşumu için gerekli unsurlardır. Bunlar haricinde personel yönetiminde, halkla ilişkilerde ve harcamalarda yetki sahibi olunması gerekmektedir (Aykaç, 2003: 17).

Açık bir yönetim anlayışı ve şeffaf yönetim de yerel yönetimler açısından daha önce de belirtildiği gibi halkın bilgilendirilmesi bakımından gerekli bir durumdur. Yerel yönetim birimleri ve halk arasında çift yönlü olarak açık bir iletişim kanalı olmalı ve bu kanal aracılığıyla halk yönetimin karar ve uygulamalarından hem haberdar olup hem de bu karar ve uygulamalara gerekli noktalarda katılabilmelidir. Hill'e göre (1974: 87), halkın görüşü ve katkısı olmadan yerel yönetimlerde demokrasiden bahsedilemez. Bu nedenle halk bilgilendirilmeli ve halkın istek ve şikâyetleri karar alma süreçlerinde mutlaka dikkate alınmalıdır.

2. Yerel Özerklik

Yerel özerklik, yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi açısından ayrıca bir öneme sahiptir ve ekonomik, idari ve siyasi anlamlarda yerel yönetimlerin belli sınırlar içerisinde merkezi yönetimden bağımsız hareket edebilmesini ifade eden bir kavramdır (Koç ve Yatkin, 2012: 1274). Bu konudaki en önemli belgelerden biri Avrupa Konseyi tarafından 1985 yılında ortaya atılan Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'dır. Avrupa Yerel Özerklik Şartı'nda yerel özerklik kavramına farklı bir tanım getirilmiştir. Yerel yönetimlerin yasalarla belirlenen sınırlar içerisinde kamu işlerinin önemli bir kısmını kendi sorumlulukları altındaki yerel nüfusun çıkarları için düzenleme yapma hakkı ve yönetme olanağı şeklinde özerk yerel yönetim kavramı tanımlanmıştır (Geray, 1998: 328). Ayrıca

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın giriş bölümünde, yerel mekanizmaların her türlü demokratik rejimin temellerinden biri olduğu ve vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılım hakkının demokratik bir ilke olduğu belirtilmektedir. Kısacası, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın temelinde de demokrasi ve katılım unsurları yer almaktadır. Tüm bu ilkeler değerlendirildiğinde, yerel özerkliğin yerel düzeyde demokrasinin bir ifadesi olduğu görülmektedir (Bayrakçı, 2001: 16).

Yerel özerkliğin amaçları; yerel yönetimlere yerel hizmetleri gerçekleştirmeleri için gerekli olan yetki ve esnekliğin sağlanması, yerel yönetimlerin yerele ait esas kuralları koyabilmelerinin sağlanması, merkezi yönetimin yerel yönetime ait olan faaliyetlere müdahalesinin engellenmesi ve yerel yönetimlerin kendilerine ait kaynaklar oluşturabilmelerinin sağlanması olarak sıralanabilmektedir (Bayrakçı, 2001: 18). Ayrıca, yerel özerkliğin idari, mali ve siyasi özerklik olarak üç farklı boyutundan bahsedilebilmektedir.

2.1. İdari Özerklik

İdari özerklik; yerel yönetimlerin merkezi yönetimin müdahalesi olmadan idare edilmesi anlayışına dayanmaktadır. İdari özerkliğin iki temel şartı yönetim organlarının seçimle göreve gelmesi ve aynı organların özgür bir şekilde karar alıp uygulayabilmesidir. Ancak bu özgürlük tam bir bağımsızlığı yahut egemenliği ifade etmemektedir. Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde idari vesayet yolu ile denetim hakkı bulunmaktadır. Federalist yönetimlerde, yerel yönetimlere, yani federe devletlere belirli ölçülerde de olsa sağlanan egemenlik ile özerk yerel yönetimlere tanınan ayrıcalıklar ve özgürlükler birbirine karıştırılmamalıdır. Zira, özerk yerel yönetimler devletin egemenliğine ortak değildir. Merkezi yönetimin idari vesayet çerçevesinde yerel yönetimlerin kararlarına yönelik olarak onaylama, erteleme, iptal, önceden izin verme ve yerine geçme gibi denetim hakları bulunmaktadır (Güdük, 2007: 36).

Yerel özerklik ile idari vesayet arasındaki ilişkinin dengeleri yerel özerkliğin sınırlarını da belirleyen bir unsurdur. Çolak'a göre (2004: 52), çoğulcu demokrasilerde yerel özerklik ilkesinin tam anlamıyla yerine getirilebilmesi için idari vesayet kaldırılması ve denetimin yalnızca yargı organları aracılığıyla yapılması gereklidir. Hukuka uygunluk denetimi yoluyla denetlenen yerel yönetimlerin özerklik anlamında daha başarılı bir örgütlenme gerçekleştirebilecekleri savunulmaktadır.

2.2. Mali Özerklik

Mali özerklik; yerel yönetimlerin mali anlamda kendi sorumlulukları kapsamında harcama yapma ve gelir elde etme hakları olarak ifade edilebilir. Mali özerklik ilkesi kapsamında yerel yönetimlerin vergilendirme anlamında yetkilendirilmesi gerekliliği de yer almaktadır. Çünkü yerel yönetimlerin özerk bir yapıya bürünebilmesi, etkin ve tarafsız olabilmesi ve yerel hizmetlerde adaleti sağlayabilmesi için bağımsız bir bütçeye sahip olması gerekliliği görülmektedir. Mali özerkliğin olmayan yerel yönetimlere merkezi yönetimin müdahalede bulunması kaçınılmazdır. Bunun sonucu olarak da mali kaynakları yetersiz olan yerel yönetimlerin kendilerine ait görevleri merkezi yönetime aktarma eğilimleri gözlenmektedir (Tortop, 1996: 7). Bu nedenle Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın 9. maddesinde de yerel yönetimlerin yetkileri dâhilinde serbestçe kullanabilecekleri mali kaynaklara sahip olması öngörülmektedir.

2.3. Siyasi Özerklik

Siyasi özerklik genellikle federal devletlerde federe birimlere verilen kanun çıkarma ve bağımsız davranma haklarına dayanan bir yönetim tarzı olarak tanımlanmaktadır (Koç ve Yatkın, 2012: 1282). Kısaca, yerel yönetimlere siyasi anlamda karar alma ve uygulama yetkilerinin tanınması siyasi özerkliğin ifade etmekte birlikte federal sistemlerde görülen bir uygulamadır. Rawls'a göre (1997: 327) siyasi özerklik vatandaşların kamu ilişkilerine katılmaları ve zaman içindeki toplu karar verme özelliği kazanmaları ile yerel bir anlam kazanmaktadır.

2.4. Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı

Yerel özerklik konusundaki en önemli belgelerden biri Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'dır. Yerel hizmetlerin yerine getirilmesinde vatandaş katılımı, yerel yönetimlerin özerk olması anlayışının yerleştirilmesi ve yaygınlaştırılması, yerel halkın haklarının öncelik kazanması gibi meseleleri ön plana çıkaran şart, Avrupa Konseyi tarafından 1985 yılında kabul edilmiş ve imzaya açılmıştır. Avrupa Konseyi tarafından 1957 yılında ortaya konulmuş olan yerel özerkliğin beş boyutu da bu şartta kendine yer bulmuştur. Tekeli (1983: 4) yerel özerkliğin beş boyutunu; yerel özgürlüklere saygı gösterilmesi, yerel yaşamın siyasi parti bağlılıkları üstü niteliğinin korunması, merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetiminin bağımsız yargı organlarına bırakılması, yerel yönetimlere mali özgürlük sağlanması ve yerele ilişkin gerçek bir toplum bilincinin geliştirilmesi olarak sıralamaktadır. Bu boyutlar üzerinden 1957'deki yerel yönetimler kongresinden itibaren çalışmalarına devam eden Avrupa Konseyi 1985 yılında Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda da bu boyutları koruyarak bunlar üzerine yeni bir yerel yönetim anlayışı geliştirme çabasına girmiştir.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı imzalayan ülkeler; yerel yönetimlerin geniş bir özerklik alanına sahip olmasına, yerel yönetimlerin görev ve yetkilerinin anayasa ile belirlenmesine, bu yetkilere merkezi idare tarafından müdahaleye açık olmamasına, yerel yönetimlerin kendi iç örgütlenmesini kendi oluşturmasına, yeterli mali kaynaklara sahip olunmasına, atanan değil seçilen yönetim organlarından oluşmasına ve âdem-i merkeziyetçilik anlayışının sağlanmasına dikkat etmekle yükümlü olmaktadır (Akçadağ Alagöz, 2011: 1). Merkezi yönetimin halk katılımını azaltan, işlerin uygulanmasını yavaşlatan ve kaynakların dağılımını adaletsiz bir yapıya sokan yapısının yerini katılımı teşvik eden, yerindenlik ilkesi gereği işleri yerele indirgeyerek kolaylaştıran ve kaynakların dağılımında adaleti öngören bir yapının alması şartın temel savunusudur (Oksal, 1998: 13).

3. Yerel Yönetimler ve Katılım

Yerel katılım, yerel yönetimlerin demokratikleşmesi açısından ve demokratik yerel yönetimlerin devamlılıklarını sağlayabilmeleri açısından en önemli unsurlardan birisidir. Halk katılımının yerel anlamda ve yönetime yakınlık bağlamında daha kolay olması açısından yerel yönetimlerde daha büyük bir önem kazanan katılım, demokrasinin gelişmesi açısından olmazsa olmazlar arasında görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde katılımın nasıl gerçekleştirileceği, katılım türlerinin neler olduğu ve katılımın örnekleri üzerinde durulmaktadır.

Katılım, yerel veya ulusal düzeyde olması fark etmeksizin yönetimin demokratikliğinin bir ölçütü olarak görülmektedir. Katılma, "kamu siyasetlerinin belirlenmesinde, uygulanmasında ve denetlenmesinde yer alma" ya da "iktidarı kullanan kurum ve kişilerin aldıkları kararları etkileme amacına yönelik tüm eylemler" olarak tanımlanmaktadır (Çitci, 1996: 10). Halk katılımı ise en basit anlamıyla, halkın kamu politikalarının belirlenmesi ve uygulanması aşamalarında yer alması olarak da ifade edilebilir. Demokrasinin taşıyıcı ilkelerinden biri olarak görülen katılım, vatandaşların kendileri ve toplumla ilgili tüm konularda karar alma ve uygulama aşamalarında söz sahibi olmalarını, toplumda çıkan sorunların çözümünde rol almalarını ve toplumun geleceği adına alınan kararlarda pay sahibi olmalarını içermektedir (Keleş, 1998; Alkan, 2000: 58). Yani yalnızca seçim yoluyla yönetim organlarının seçilmesi bir yönetim birimini demokratik kılmaya yetmez, halkın kendisini ilgilendiren tüm konularda karar süreçlerine dahil edildiği tam bir katılım bu konuda elzemdir.

Yönetime katılma biçimleri, klasik yönetime katılma biçimleri ve yeni yönetime katılma biçimleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Klasik yönetime katılma biçimleri basit anlamda halkın yönetime katıldığı oy kullanma, aday olma, dava açma, dilekçe hakkını kullanma ve basın araçlarını kullanma gibi katılma biçimlerini içermektedir. Ayrıca bireysel katılma biçimlerinin haricinde gösteri yürüyüşleri, propaganda toplantıları gibi yöntemlerle toplu katılma biçimlerini de içermektedir (Eroğul, 1991: 174). Yeni yönetime katılma biçimleri ise klasik biçimlere nispeten daha aktif bir katılımı öngörmektedir. (Yalçındağ, 1996: 131). Yeni katılma biçimleri kendi içerisinde farklı

biçimlere de ayrılmaktadır. Bu biçimler arasında aktif yurttaş katılımları, sivil toplum katılımları ve elektronik katılım biçimleri en öne çıkan biçimler olarak sıralanabilmektedir. Bu biçimlerde gönüllülük esasına dayalı olan, doğrudan yönetsel ve siyasi kararları etkilemeyi amaçlayan, örgütlü bir katılımı hedefleyen ve teknoloji kullanımı ile daha geniş alanlara yayılan aktif katılım yöntemlerini görmek mümkündür.

20. yüzyılın sonları ve 21. yüzyılın başları itibarıyla kamu yönetimi, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler yönünde bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönüşüm süreci yönetimin dijitalleşmesini ve e-devlet uygulamalarını tüm dünyada yeni bir yönetim anlayışı olarak ortaya çıkarmıştır. Demokrasi ve katılım meseleleri bağlamında da dijitalleşme süreci hızlı bir şekilde işleyerek günümüzde e-demokrasi ve e-katılım kavramlarını önemli bir noktaya getirmiştir. Yönetime katılma biçimleri içerisinde de e-katılım önemli bir yere sahip olmuştur. Tüm dünyada katılımı artırmak ve kolaylaştırmak amacıyla e-katılım uygulamaları ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu bağlamda, katılım meselesi tartışılırken e-katılıma özel bir yer verilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimler, demokrasinin temel kavramlarından olan seçmenlerin katılımı ve seçmenlere karşı hesap verme sorumluluğunun en kolay uygulanabileceği yerler olmaları bakımından katılım açısından özel bir öneme sahiptirler. Keleş'e göre (1993: 23), kentin büyüklüğü ile katılımdan beklenenler arasında ters bir orantı bulunmaktadır, katılım yerelleştikçe uygulanması ve sonuç alınması daha kolay olmaktadır. Ayrıca, yerel yönetim birimlerinde uygulanan katılım araçları gözlemlendiğinde özellikle küçük birimlerde doğrudan demokrasi uygulamalarının da gerçekleştirilebildiği görülmektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlerde demokratik katılım meselesi, Avrupa Birliği'nin de öncelikli alanları arasında yer almaktadır.

Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda; vatandaşların kamu işlerinin sevk ve idaresine katılma hakkının demokratik bir ilke olduğu ve bu hakların doğrudan kullanım alanının yerel düzeyde olduğunu ifade edilmektedir. Ayrıca, Avrupa Kentsel Şartı'nda; yerel demokrasi açısından, yerel yönetimlerde halkın doğrudan katılımının sağlanmasının önemine ve kentte yaşayan yurttaşların temel haklarına vurgu yapılmaktadır. Bunlar haricinde Birleşmiş Milletler'in desteğiyle 1995 yılından itibaren yerel düzeyde "Yerel Gündem 21"ler kurulmuştur. Yerel Gündem 21'lerin amacı; katılımın geliştirilmesi, merkezi ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının birlikte yerleşim sorunlarına çözümler üretmesi ve bu amaçla toplumun tüm kesimleriyle işbirliği sağlanması olmuştur.

Yerel yönetimler halka daha yakın olmaları dolayısıyla, halkın ihtiyaçlarının yerel yönetimler tarafından daha kolay tespit edilebileceği ve bu ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin yine onlar tarafından daha etkin bir şekilde yerine getirilebileceği açık bir durumdur. Bunların sağlanabilmesi için ise halk katılımı gerekmektedir. Yerel katılım, halk ve yönetim arasındaki uzaklığı bitirerek işlerin daha demokratik yollarla yapılmasını sağlayacaktır. Ancak günümüzde halkın yönetime katılım yolları ve yönetime katılmanın gerekliliği hakkında hala yeterli bilgiye sahip değildir. Halk katılımının sağlanmasının önemli bir unsuru da bu nedenle halkın bilgilendirilmesi ve katılmaya teşvik edilmesidir. Seçimlerde sandığa gitmek dışında katılım araçlarının kullanımının kısıtlı olması demokratik bir yerel yönetim anlayışında yetersizdir (Görün, 2006: 167). Yerel seçimlerde doğrudan karar verme yoluyla geliştirilen oy verme davranışı ve sorumluluk anlayışı (Önder ve Karabulut, 2017: 77) her ne kadar siyasal katılım açısından önemli olsa da yerel katılım meselesi siyasal katılım ile sınırlı değildir. Yerel katılım, yerel halkın ortak kararlar alması ve bu kararların uygulanması açısından geniş bir katılım imkânı sağlamaktadır. Bu imkân kullanıldığında ise halkın kendi kararlarını alıp uygulamada aşamasında kendisinin bulunduğu demokratik bir sisteme ulaşacağı öngörülmektedir.

Yerel katılımın sağlanması hem yerel yönetimler için hem de halk için çeşitli faydalar sağlamaktadır. İşlerin yürütülmesinde mesafelerin kısılması ve doğrudanlık sağlanmasının sonucunda maliyetler hem halk hem de yönetim açısından azalmaktadır. Katılım sağlayan halk kendi kararlarının yönetimde etkili olduğunu gördüğünde kendine olan güveni artmaktadır (Özoğuz, 2012: 43). Ortak

kararlar sonucunda halkın birbirleri ile olan ilişkileri gelişmekte ve toplum bilinci kazanılmaktadır, ayrıca bu bağlamda halkın devlete ve yönetim birimlerine olan güveni de artmaktadır. Katılımın sağlanması sonucunda yerel yönetimler şeffaflaşmakta ve dolayısıyla demokratikleşerek halka açılmış olmaktadır (Kutlu vd., 2013: 6). Yerel uygulamalarda yaşanan kolaylıklar sayesinde halkın demokrasi kültürünü öğrenmesi ve demokratik bir yaşam biçimi kazanması sağlanmaktadır (Özkiraz ve Zeren, 2009: 230).

Türkiye’de ise “Kent Konseyleri” yerel katılım açısından önemli oluşumlar olarak ön plana çıkmaktadırlar. Kent konseyleri, geniş bir görev tanımı ve üye çeşitliliği olması bakımından yerel yönetim sisteminde yer alan en önemli katılım mekanizmalarından biridir (Örselli vd, 2016). Kent Konseyleri, Belediye Kanunu’nun 76. maddesi ile kurulmuştur. Kent konseyi; merkezi yönetimin, yerel yönetimin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının ve sivil toplumun ortaklık anlayışıyla, hemşerilik hukuku çerçevesinde bulunduğu; kentin kalkınma önceliklerinin, sorunlarının, vizyonlarının sürdürülebilir kalkınma ilkeleri temelinde belirlendiği, tartışıldığı, çözümlerin geliştirildiği; ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yönetim mekanizmaları olarak tanımlanmaktadır (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006; Kutlu vd., 2009: 517). Bu amaçlarla Türkiye’nin birçok yerinde kent konseyleri kurularak halkın bu konseyler aracılığıyla hem bireysel olarak hem de toplu olarak yönetime katılımının sağlanması hedeflenmektedir.

4. E-Katılım, Unsurları ve Yerel E-Katılım

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında aldıkları ivme ile hayatın her alanında getirdiği yenilikler ve dönüşüm havası kamu yönetimine de çokça etki etmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin siyasete dahil olması, siyasi hayatta köklü değişiklikler başlatarak vatandaşlar ve siyasetçiler arasında yeni ilişki olanakları yaratmıştır. Bu dönüşümle birlikte bilgi ve iletişim teknolojileri eklendikleri kamu yönetimi modeline bağlı olarak e-devlet, e-yönetim veya e-yönetişim gibi modelleri ortaya çıkarmış; e-demokrasi, e-pazarlama ve e-katılım gibi yenilikleri siyaset ve yönetim bilimleri alanlarına kazandırmıştır (Şahin ve Örselli, 2003: 343-344). Bilgi ve İletişim Teknolojileri; kamu yönetimine bilgi, iletişim, danışmanlık, müzakere ve karar kanallarının iyileştirilmesi ve daha hızlı, basit ve etkili hale getirilmesi açısından yardımcı olabilecek güçlü teknik iyileştirmeler getirmiştir (Ateş, 2003). Böylece daha doğrudan ve daha kişiselleştirilmiş iletişimi kolaylaştırarak politik sisteme daha doğrudan ve toplu olarak katılımın önünü açmıştır. Ayrıca e-katılım, zaman ve mesafe sorunlarını en aza indirmeye ve organizasyon maliyetlerini azaltmaya imkan sağlamıştır. Böylece, katılımın elektronik ortama aktarılması, yeni politika biçimlerine ve vatandaş katılımının artırılmasına doğru bir ilerlemeyi mümkün kılmıştır (Karkın, 2012: 49).

E-Katılım deneyimleri seksenli yılların ve doksanların sonlarında telefon, televizyon ya da 2000’li yıllarda internet gibi teknolojilerin demokratik inovasyon mekanizmalarına dönüştürülmesiyle ortaya çıkmıştır. Son yıllarda da e-katılım deneyimleri son derece gelişme göstermiştir. Yine de, siyasal sistemlerde teknolojik mekanizmalar yoluyla radikal değişimlerin gerçekleştirilmesinde zorluklar ortaya çıkmıştır ve bunun sonucu olarak da e-katılım deneyimlerinin itici güçlerinde önemli farklılıklar meydana gelmiştir (Örselli vd., 2018: 115).

E-katılım, demokratik yönetimlerde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla katılımın genişletilmesi ve dönüşümü olarak tanımlanmaktadır (Sæbø vd., 2008). E-katılım kavramının ortaya atılmasındaki amaç, kamu politikalarında anlamlı etki ve değişimler yaratılarak demokraside aktif vatandaş katılımının teşvik edilmesidir. Ancak, e-katılım aynı zamanda çok yönlü bir terimdir. Terimin çok yönlü olması araştırılması ve geliştirilmesi açısından bazı zorlukları da beraberinde getiren bir durumdur. Demokratik teori, siyaset bilimi, iletişim, teknoloji ve bilgi e-katılımın temellendiği ve aynı zamanda etkilediği bilim alanları olarak öne çıkmaktadırlar (Macintosh vd., 2009). Bu bağlamda e-katılım kavramı, çok çeşitli disiplinlere ve metodolojik alanlara dokunabilen disiplinler arası bir kavram olarak ele alınmaktadır.

4.1. E-Katılımın Unsurları

E-Katılım kavramının anlaşılabilmesi için kavramın taşıdığı anlamın yanı sıra unsurlarının ve belirleyicilerinin de incelenmesi gerekmektedir. E-katılımın içerdiği belirli değişkenler bulunmaktadır. Sæbø ve arkadaşlarına göre (2007), bu değişkenler e-katılımın aktörleri, e-katılımı etkileyen faktörler, e-katılım faaliyetleri, e-katılımın etkileri ve e-katılımın değerlendirilmesi olarak belirtilmektedir.

E-Katılımın aktörleri; vatandaşlar, siyasetçiler, kamu kurumları ve yetkilileri ve sivil toplum kuruluşları ya da gönüllü kuruluşlar olarak belirtilmektedir. Burada vatandaşlar e-katılım platformlarının kullanıcıları ve e-katılım süreçlerinin itici gücü olarak, siyasetçiler vatandaşların taleplerini dikkate alarak e-katılım faaliyetleri organize eden ve bunu siyasi bir amaç için kullanan aktörler olarak, kamu kurumları ve yetkilileri e-katılım olgusunun temel altyapısını oluşturan, yasal düzenlemelerini meydana getiren ve resmi bir şekilde çevrimiçi var olmasını sağlayan aktörler olarak, gönüllü kuruluşlar ise mevcut e-katılım platformlarını kullanarak veya kendi kuruluşlarını meydana getirerek belirli hedeflere ulaşmayı hedefleyen aktörler olarak tanımlanmaktadır (Medaglia, 2012).

E-Katılım faaliyetleri; e-oylama, çevrimiçi siyasi söylem, çevrimiçi karar verme, e-aktivizm, e-danışma, e-kampanya ve e-dilekçe olarak ifade edilmektedir (Gökçe ve Örselli, 2012: 4-5). E-oylama, oy kullanma prosedürleri için bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılarak oylamaların çevrimiçi ortama taşınmasını; çevrimiçi siyasal söylem, e-katılım platformlarının ve çevrimiçi ortamların ortaya çıkmasıyla birlikte değişen ve çeşitlenen siyasal söylemleri; çevrimiçi karar verme, bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla karar alma süreçlerinin yürütülmesini; e-aktivizm, gönüllü kuruluşların ve çıkar gruplarının e-katılım faaliyetleri vasıtasıyla kendi ilgi alanları ve bakış açılarıyla ilgili konularda katılımı teşvik etmelerini; e-danışma, bilgi ve iletişim teknolojilerinin farklı aktörler tarafından, özellikle de kamu kurumları tarafından vatandaşlardan geri bildirim almak amacıyla kullanılmasını; e-kampanya gönüllülük faaliyetleri, yardım kampanyaları, reklam çalışmaları ve benzeri etkinlikler için e-katılım platformlarının kullanılmasını ve e-dilekçe ise vatandaşların istek, dilek, öneri ve şikayetlerini siyasal sistemde değerlendirilmek üzere e-katılım platformları üzerinden dile getirmelerini ifade etmektedir (Sæbø vd., 2007).

E-Katılımı etkileyen faktörler, e-katılım faaliyetlerinin bir parçası olmayan ancak bu faaliyetlerin yer aldığı bağlamın bir parçası olarak bunları etkileyen konulara odaklanan tüm konuları içermektedir. E-katılımı etkileyen faktörler; bilgiye ulaşılabilirlik, altyapı, temel teknolojiler, siyaset, erişilebilirlik, yasal mevzuat ve devlet teşkilatı olarak sıralanmaktadır. Bilgiye ulaşılabilirlikten kasıt e-katılım faaliyetlerini etkileme kapasitesi bağlamında eldeki bilgilerin miktarı ve kalitesidir. Altyapı, e-katılımın gerçekleştirilebilmesi için gerekli araç-gereç ve uygulamaların olup olmadığı ile ilgilidir. Temel teknolojiler, e-katılım için gerekli olan teknolojik altyapıyı ifade etmektedir. Siyaset ve yasal mevzuat, e-katılımı etkileyen politika ve yasal konuların doğrudan veya dolaylı etkileri ile ilgilidir. Erişilebilirlik; teknolojiye, çevrimiçi hizmetlere, altyapıya, bilgiye ve benzeri faktörlere erişim imkânı olup olmadığı ile ilgilidir. Son olarak devlet teşkilatı ise, ülkenin hükümet biçimi ve devlet örgütlenmesinin e-katılım faaliyetlerine nasıl etki ettiğiyle ilgili bir faktördür (Sæbø vd., 2007).

E-Katılımın etkileri, e-katılım faaliyetlerinin istenen ve istenmeyen tüm sonuçlarını ve etkilerini ifade etmektedir. Bunlar; sivil katılım etkileri, müzakereci etkiler ve demokratik etkiler olarak sıralanmaktadır. Sivil katılım etkilerinden kasıt e-katılımın bir sonucu olarak vatandaşların katılım düzeylerindeki değişimler ve bunun sonucunda ortaya çıkan sonuçlardır. Müzakereci etkiler; e-katılımın meydana getirdiği kolaylıkların yahut engellerin neticesinde ortaya çıkmış olan tartışmalı sonuçları ve bu sonuçların adil ve eşitlikçi olma durumlarını ifade etmektedir. Demokratik etkiler ise siyasal sistemde oluşan niceliksel ve niteliksel tüm etkileri kapsamaktadır (Sæbø vd., 2007).

Son olarak, e-katılımın değerlendirilmesi bahsedilen tüm diğer unsurlarıyla birlikte e-katılımın bir nevi denetlenmesidir. Yani, e-katılımın değerlendirilmesi; e-katılımın aktörlerinin, faaliyetlerinin, etkilerinin ve e-katılımı etkileyen faktörlerin incelenmeleri sonucunda bir ölçme ve değerlendirmeye

tabi tutulmasını ifade etmektedir. Değerlendirme e-katılım miktarı, katılımcıların demografik özellikleri ve çevrimiçi faaliyetlerin biçim ve içerikleri olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır. E-katılım miktarından kasıt katılımcı sayısı, faaliyete gösterilen talep sayısı ve çevrimiçi faaliyetlerde yayınlanan mesaj sayısı gibi niceliksel değerlendirmelerdir. Katılımcıların demografik özellikleri, e-katılıma dâhil olan aktörlerin yaş, eğitim, sosyo-ekonomik durum gibi değişkenler üzerinden değerlendirilmelerini ifade etmektedir. Çevrimiçi faaliyetlerin biçim ve içerikleri ise e-katılım platformlarında yer alan değişkenlerin niteliksel olarak değerlendirilmesini içermektedir.

Yukarıda sıralanan tüm bu unsurlar belirli bir düzen içerisinde işleyerek e-katılım olgusunu meydana getirmektedirler. Bu düzende e-katılımı etkileyen faktörler dışsal bir öge olarak diğer tüm faktörleri de etkileyen temel gereklilikler olarak yer almaktadırlar. Aktörler e-katılım faaliyetlerini kullanarak sistemi harekete geçirirler bunun sonucunda belirli olumlu veya olumsuz etkileri meydana getirirler. Bu etkilerin ortaya çıkmasının ardından e-katılım faaliyetleri değerlendirilir ve değerlendirme sonucuna göre güncellenerek faaliyetlerin iyileştirilmesi hedeflenir. Daha sonra bu düzen, e-katılımı etkileyen faktörlerin de değişimlere ayak uyduracak şekilde düzenlenmeleri halinde sürekli devam eden bir döngü halinde işlemeye devam eder. Kısacası, e-katılım kavramı unsurlarıyla birlikte gerçekleşen bir süreci yahut döngüyü ifade etmektedir.

4.2. Yerel Yönetimlerde E-Katılım

Daha geniş bir sivil katılımın sağlanması için ortaya atılmış olan e-katılım kavramının, yerel yönetimler açısından da katılımın artırılmasında etkili bir model olduğu ifade edilmektedir (Macintosh ve Whyte, 2008). Vatandaşların e-katılımının gelişiminde anahtar rol oynadıkları göz önünde bulundurulduğunda e-katılımın vatandaş odaklı bir anlayış olduğu da ifade edilebilir. Bu açıdan bakıldığında daha önce de aktarılan katılım ve yerel yönetimler ilişkisi bağlamında e-katılım ayrıca bir önem arz etmektedir.

Yerel yönetimlerde katılımın artırılması açısından e-katılım uygulamalarına yer verilmesi için bazı gereklilikler bulunmaktadır. Yani e-katılımın hayata geçirilebilmesi için uygun ortam ve şartların sağlanması gerekir. Reddick ve Norris'in çalışmasında (2013: 200) e-katılımın etkili olabilmesi için gerekli olan faktörler üç başlık altında toplanmaktadır:

İlk olarak demografik özelliklerin ve yerel yönetim kültürünün etkili olduğu ifade edilmektedir. Buna göre, yerel yönetim biriminde yaşayan nüfus ve bu nüfusun gelir seviyeleri, eğitim düzeyleri, ilgi alanları ve benzeri özellikleri bakımından e-katılımın gerçekleşme imkânı değişmektedir. Örnek olarak maddi kaynakları daha fazla olan yerel yönetim birimlerinde ya da eğitim seviyesi yüksek bir topluluğun yaşadığı yerlerde e-katılımın hayata geçirilmesi daha kolay olacaktır.

İkinci olarak yerel yönetimlerin idari açıdan uyum sağlamaya elverişli olup olmadığının etkisinden söz edilmektedir. Bu noktada e-katılımın hayata geçirilmesi için zaruri olan bilgi teknolojilerinin kullanılmasında gerekli olan insan kaynağı, mali kaynak, birim, araç ve gerece yerel yönetimlerin sahip olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Zira gerekli altyapının idari açıdan sağlanmadığı yerlerde e-katılımın hayata geçirilmesi mümkün olmayacaktır yahut hayata geçirilen uygulamalar etkisiz olacaktır.

Üçüncü olarak da vatandaşların e-katılım uygulamalarına taleplerinin ve mevcut e-katılım uygulamalarına tepkilerinin etkili bir faktör olduğundan bahsedilmektedir. Vatandaşlar tarafından ifade edilen taleplerin, e-katılım faaliyetlerinin yerel yönetim tarafından daha fazla arzını meydana getireceği öngörülmektedir. Esasen, yerel yönetimlerin vatandaşların istekleri doğrultusunda hareket etmeleri gerektiğinden vatandaş talebinin etkisi yadsınamaz bir faktördür. Ayrıca, e-katılım hakkında vatandaşların bilgi düzeylerinin, çevrimiçi sunulan hizmetlerin sayısı ve benimsenme düzeylerinin ve vatandaşların bu hizmetlerden memnuniyet düzeylerinin önemi vurgulanmaktadır. Bu anlamda daha fazla çeşitlendirilmiş çevrimiçi uygulamaların ve halkın nabzını ölçerek ortaya konulmuş olan uygulamaların daha etkili olacağı söylenebilir.

Yerel yönetimlerde demokrasinin gelişebilmesi için e-katılımın gerekli olduğunu savunanların yanında karşı görüşler de bulunmaktadır. Yerel yönetimler, daha önce de ifade edildiği gibi, vatandaşa daha yakın olması nedeniyle demokratik uygulamaları ulusal düzeye kıyasla daha doğrudan gerçekleştirebilmektedirler. Bunun sonucunda yerele inildikçe elektronik demokrasi ve elektronik devlet uygulamalarına daha az ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında doğrudan gerçekleştirilebilen bazı uygulamaların elektronik ortama aktarılmasının vatandaşın yönetime olan güvenini olumsuz etkilediğinden bahsedilmektedir. Andersen ve arkadaşları ise (2007) e-katılımın maliyetli olduğunu savunmaktadırlar. Zaman içinde e-katılım, kamu hizmet sunumunda daha iyi yönetime ve maliyet düşüşlerine yol açabilse de hükümetler e-katılımı geliştirmek için yeni bir yola girdiklerinde pek tanıdık olmadıkları zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Ancak bu görüşler bazı yerel yönetim birimleri için geçerli olmakla birlikte genel anlamda yerel yönetimler için kesin bir yargıyı ortaya koymamaktadırlar. Zira katılımın elektronik ortama aktarılması, katılımı kolaylaştıran ve prosedürleri azaltan bir uygulama olduğundan dolayı sivil ve siyasi katılımın artışını sağlamaktadır. Bu artış, yönetime duyulan güvenin artırılmasına (Önder, 2011: 164) ve karşılaşılan zorlukların katılımcı bir demokrasi yoluyla çözümüne de imkân sağlayacağından bu görüşlerin genel geçer olmadığı ifade edilebilmektedir.

Yerelde e-katılımın geliştirilmesi vatandaşların yalnızca yerel anlamda değil aynı zamanda ulusal anlamda da yönetime katılmasını ifade etmektedir. Çünkü katılım meselesi hali hazırda yerelden ulusala doğru birikerek büyüyen bir durumu ifade etmektedir. Vatandaşların yönetime katılımının yerel birimler tarafından desteklenmesi ve teşvik edilmesi ayrı bir motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Demokrasinin gelişimi ve demokratik uygulamaların verimliliği açısından bakıldığında e-katılım bu anlamda önemli bir misyon üstlenmektedir. Ancak e-katılım, e-devlet hususunda da olduğu gibi, önce hizmet daha sonra demokrasi anlayışına dayanmaktadır (Mahrer ve Krimmer, 2005). Yani hizmetin geliştirilmesi e-katılımın öncelikli hedefidir. Vatandaşların yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlere erişimlerinin kolaylaştırılması için katılmaya teşvik edilmesi önceliklidir. Demokratik anlamda gelişimi sağlamak amacıyla e-katılımın teşvik edilmesi ise sonra gelmektedir çünkü hizmete erişime imkan vermeyen yani amacına ulaşamamış olan bir faaliyet demokratik gelişimi de sağlayamayacaktır. Chadwick ve May (2003), e-katılımın neden hizmet sunumuna öncelik verdiğini açıklamak için üç farklı vatandaş katılımı modeli ileri sürmektedirler. Bunlardan ilkinin “yönetsel model” olarak adlandırmaktadırlar. Bu model, yönetimin vatandaşlara sunduğu hizmetlerin geliştirilmesine odaklanmaktadır. İkinci modeli “istişari model” olarak adlandırmaktadırlar. Bu model ise vatandaşları kararlara dahil eder, ancak vatandaşların dahil olmaları sağlandıktan sonra hükümetler nihai kararları yine kendileri verirler. Son model ise “katılımcı model”dir. Katılımcı modelde vatandaşlar politika yapım süreçlerine tamamen dahil edilirler. Bu sınıflandırma sonucunda Chadwick ve May (2003) yönetimler için bu üç modelden uygulanması en kolay olanının ilk model olduğunu ve bu yüzden bilgi ve iletişim teknolojilerini ilk modeli gerçekleştirmek için kullandıklarını söylemektedirler. Katılımcı model ise uygulanması en zor model olduğu için genellikle tercih edilmemekte ve böylece e-katılımın hayata geçirilmesi açısından demokratik gelişim kriterinin hizmet sunumu kriterinin gölgesinde kalmasına neden olmaktadır.

Yerel yönetimler, e-katılımı etkileyen faktörler olan bilgiye ulaşılabilirlik, altyapı, temel teknolojiler, siyaset, erişilebilirlik, yasal mevzuat ve devlet teşkilatı açısından daha büyük yönetim birimlerine kıyasla avantaj sahibidirler. Yerelde adı geçen tüm faktörlere ulaşım ulusal ve uluslararası düzeylere nazaran çok daha hızlı ve kolay sağlanabilmektedir. Bu nedenle e-katılım faaliyetlerinin bir parçası olmasalar da e-katılım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için elzem olan bu faktörlerin kolay ulaşılabilir olması yerelde e-katılımı daha olanaklı kılmaktadır. Bu olanak sayesinde e-katılım aktörlerinin de sistemin içerisine daha kolay müdahil olabilecekleri bir ortam hazırlanmış olmaktadır. Böylece yerel yönetimlerde e-katılım süreçlerinin oluşumu kolayca sağlanarak e-katılım faaliyetlerinin hayata geçirilmesi sağlanacaktır. E-katılımın geri planında yer alan tüm bu faktörlerin yerelde daha

kolay şekillendirilebilmesi sonucunda ortaya çıkan uygulamaların da daha etkili olacağı öngörülmektedir.

Yerel yönetimler ve demokrasi ilişkisi bağlamında e-katılımın önemi incelendiğinde her ne kadar önceliği hizmet sunumuna dayanıyor olsa da yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki güçlü ilişkinin devamlılığı ve geliştirilmesi açısından e-katılım faydalı bir kavram olarak öne çıkmaktadır. E-katılım süreçlerinin düzenli ve devamlı bir şekilde işlediği bir yerel yönetim biriminde e-katılım altyapısının gelişiminin ve e-katılım aktörlerinin katılımlarının artırılması sonucunda e-katılımın olası etkileri ortaya çıkacaktır. Bu etkiler sonucunda yapılan değerlendirme ile demokratik uygulamalardaki eksikliklerin görülmesi ve yeniden düzenlenmesi mümkün olacaktır. Bu bağlamda e-katılım olgusu, yerel yönetimlere kendilerini demokratik anlamda sürekli revize etme olanağı tanımış olacaktır. Ayrıca kendi iç dinamiklerinin aktive edilmesi sonucunda yerel yönetimler, kendi içerisinde bir denetim mekanizması oluşturmuş olmakla birlikte vatandaşların bu denetim mekanizmasında önemli bir konumda yer almalarının da önünü açmış olacaklardır. Böylece yönetime katılım, yönetime duyulan güven ve hizmetten memnuniyet e-katılım faaliyetleri vasıtasıyla artırılmış olacaktır. Katılımda sağlanan artış, halihazırda vatandaşın hizmetlere yönelik istek ve şikâyetlerini bildirme olanağı bulmuş olmalarından dolayı memnuniyetve güven artışını da doğal olarak sağlayacaktır (Şahin vd. 2016: 105).

Yerel yönetimlerin demokrasinin gelişiminde oynadıkları rol bakımından Wickwar'ın (1970: 74) belirttiği dört temel özelliğin geliştirilmesinde de e-katılım önemli rol oynamaktadır. Yerel yönetimlerin demokratik bir eğitim birimi olmaları, eşitlik ve özgürlük ilkelerinin oluşumuna katkı sağlamaları, halk katılımı ve çoğunluk ilkesi gibi değerleri doğrudan hayata geçirmeleri ve son olarak da şeffaf ve hesap verebilir olmaları bağlamında e-katılımın katkısı yukarıda bahsedilen etkiler bağlamında yadsınamaz bir noktadadır. Ancak e-katılımın yerel yönetim biriminin özelliklerine uygun olarak şekillendirilmesi bu noktada ayrıca önem kazanmaktadır. Zira doğru planlamalar ve uygulamalar olmadıkça e-katılımın etkili olması beklenmemelidir.

E-katılım faaliyetlerinin yerel yönetimlerde etkili olabilmesi için gereken uygunluk; yerel yönetim biriminin sosyo-ekonomik açıdan, eğitim düzeyi açısından, siyasal açıdan, coğrafi açıdan ve benzeri birçok açılardan değerlendirilmesi sonucunda sağlanabilir. Özellikle yerel düzeyde halkın internet erişimi ve internet kullanım bilgisi bu noktada en temelde yer alan faktördür. İnternet erişiminin ve bilgi seviyesinin düşük olduğu yerlerde öncelikle kolay ve öğretici olan uygulamaların hayata geçirilmesi gerekmektedir. Örnek olarak e-oylama ve e-dilekçe gibi e-katılım faaliyetlerinin halkın sıra beklemeden veya herhangi bir prosedüre gerek kalmadan işlerini kendileri halledebilecekleri birer uygulama olarak halka tanıtılması ve kullanılması etkili bir yöntemdir. Bunun yanında internet erişiminin yüksek düzeyde olduğu yerlerde çevrimiçi siyasi söylem ve çevrimiçi karar alma kanallarının kullanılması da bir diğer etkili yöntem olarak bilinmektedir. Vatandaşların yaşadıkları yerel yönetim biriminde alınacak olan kararlara internet üzerinden verdikleri bilgiler yahut kullandıkları oylar sonucunda katılım sağlayabilmeleri hem e-katılımın ulusal düzeyde gelişmesinde önemli bir rol oynayacak hem de vatandaşların katılım göstermek için teşvik olmalarını sağlayacaktır. Son olarak yerel düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllü örgütlerin e-katılım kanallarını kullanmaları ve faaliyetlerini çevrimiçi yürüterek vatandaşın da çevrimiçi katılımını sağlamaları e-katılımın etkili olması için etkili bir yöntemdir. Bu noktada sivil toplum kuruluşlarının da teşvik edilmelerinin bu süreçlerin hızlandırılmasında ve gelişiminde büyük katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Sonuç olarak, doğru planlanmış ve arka planı iyi organize edilmiş e-katılım uygulamaları ile vatandaşların katılımı artırılmış, karar alma süreçleri güçlendirilmiş ve bu doğrultuda yerel yönetimlerin daha demokratik bir konuma gelmeleri söz konusu olacaktır.

Sonuç

Yerel yönetimler, temsili demokrasinin değerini yitirmeye başladığı günümüzde doğrudan demokrasi uygulamalarının kendilerine yer bulabilecekleri birimler olmaları bağlamında demokrasinin

gelişmesi ve korunması açısından önemli bir yer tutmaktadırlar. Demokrasinin yerelden temellenerek ulusala ve küresele aktarılmasında yerel yönetimlere önemli bir misyon yüklenmektedir. Demokrasinin yerel anlamda gelişmesinin daha geniş alanlara yayılması açısından önemli olduğu da aşikârdır. Tüm bunların sonucu olarak demokrasi ve yerel yönetimler arasında organik bir bağ ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde birbirine bağlanan iki kavramın aralarındaki ilişki ise tarihsel anlamda bir değer kazanmaktadır. Son yıllarda hızlı bir gelişim gösteren bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle ortaya çıkan e-demokrasi anlayışının yerel düzeyde kendine yer bulması da bu kapsamda önemli bir ihtiyaçtır. Demokratik uygulamaların elektronik ortama aktarılmasının en önemli çıktılarında biri olarak da e-katılım kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yerel yönetimlerde demokrasi anlayışı irdelenirken üzerinde durulması gereken en kritik noktalardan birisi de e-katılım meselesi olmuştur.

Çalışmada yerel yönetimler ile demokrasi arasındaki ilişkinin zamanın şartlarına göre sürekli bir değişim ve yenilenme içerisinde olduğu dikkate alınarak bu ilişkinin her yeni dönem için yeniden irdelenmesinin gerekliliği dikkate alınmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yönetim mekanizmalarında etkili olmalarıyla birlikte büyük önem kazanan e-devlet, e-yönetişim, e-demokrasi ve e-katılım gibi yeni kavramlarında bu kapsamda incelenmesinin bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Nitekim yönetimde dijitalleşme birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu yeniliklere uyum sağlamak zamanın şartlarında yerel yönetimlerin kapasitesi ve demokratik gelişmişlikleri bağlamında önemli bir faktör haline gelmiştir. Dijitalleşme kapsamında ortaya çıkan en önemli kavramlardan birisi olan e-katılım meselesinin yerel yönetimlerde hayata geçirilmesi ve daha sonra daha geniş alanlara yayılması günümüz yönetim yapısında önemli avantajları beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada bu avantajlar vurgulanarak meselenin önemi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Sonuç olarak, e-katılım unsurlarına sahip olan ve e-katılım uygulamalarını başarıyla hayata geçiren yerel yönetimlerin daha geniş bir sivil katılıma ulaşma yolunda önemli adımlar attığı ve daha demokratik bir yapıya sahip oldukları rahatlıkla ifade edilebilir. Ancak sosyo-ekonomik yapı, siyasal kültür, eğitim düzeyi ve benzeri dış faktörlerin etkisi ile e-katılım faaliyetlerinin başarısız olma ihtimalleri de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle e-katılım faaliyetleri planlanırken tüm iç ve dış faktörlerin derinlemesine analiz edilerek bu faktörlere uygun faaliyetlerin hayata geçirilmesi önem arz etmektedir. Yerinde ve tutarlı faaliyetlerin hayata geçirildiği yerel yönetim birimlerinde, demokrasi ve yerel yönetim ilişkisinin sağlanacağı ve demokrasi kültürünün yeni boyutlar kazanacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, E. (2014). Birey ve Siyasal Hayat. *Siyaset Bilimine Giriş*, Ed. Ö. Kutlu, 2. Baskı, İstanbul: Lisans Yayıncılık, ss. 61-82.
- Akçadağ Alagöz, E. (2001). “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Türkiye”, Bilgesam, http://www.bilgesam.org/incele/753/-avrupa-yerel-yonetimler-ozerklik-sarti-ve-turkiye/#.WmcQaq5l_Dc (Erişim Tarihi: 2 Ekim 2018).
- Alkan, H. (2000). ‘Karar Alma Süreçlerine Katılım Sistemleri Açısından Türkiye Ekonomik Ve Sosyal Konseyi’, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 33, Sayı 2, ss. 57-77.
- Andersen, K.V., Henriksen, H.Z., Secher, C. and Medaglia, R. (2007). “Costs of e-participation: the management challenges”, *Transforming Government: People, Process and Policy*, Cilt 1, Sayı 1, ss. 29-43.
- Ateş, H. (2003). “E-Devletin Kuramsal Temelleri: Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Kamu Yönetiminde Kalite 3. Ulusal Kongresi Bildirileri*, Ed. Ç. Gümüşsuyu vd., 1. Baskı, Ankara: TODAİE Yayınları, ss. 481-500.

- Aykaç, B. (1999). "Türkiye’de Kamu Yönetiminin Küçültülmesi, Yerel Yönetimler ve Yerel Demokrasinin Amaçları", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1.
- Bayraktı, E. (2002). "Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 7, ss.89-110.
- Bayraktı, E. (2001). "Türkiye’de Siyasetin Kent Yönetimine Etkisi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir.
- Bayraktı, E., Kahraman, S. ve Dinçer, S. (2018). "Demokratik Yerel Yönetim Anlayışının Güçlendirilmesinde Kent Konseylerinin Rolü: Karşılaştırmalı Analiz ve Öneriler", *Journal of Social & Humanities Sciences Research*, Cilt 5, Sayı 25, ss. 2230-2252.
- Beetham, D. (1996). "Theorising Democracy And Local Government", *Rethinking Local Democracy*, London: Palgrave, ss. 28-49.
- Chadwick, A. and May, C. (2003). "Interaction between states and citizens in the age of the internet: "e-government" in the United States, Britain, and the European Union", *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, Cilt 16, Sayı 2, 271-300.
- Çitci, O. (1996). "Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 16, ss. 5-14.
- Çitci, O. (1999). *Yerel Siyaset ve Demokrasi/ Çoğulculuk/ Sivil Toplum, Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Semineri*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Dahl, R.A. (1967). "The City in the Future of Democracy", *Political Science Review*, Cilt 61, Sayı 4.
- Eraydın, A. (2001). *Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler*. Prof. Dr. Cevat Geray’a Armağan, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Eren, V. (1996). "Yerel Yönetimlerde Demokrasi Ve Yönetime Katılma" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya.
- Geray, C. (1998). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler", *Türk İdare Dergisi*, Sayı 421, ss. 326-341.
- Gökçe, O. ve Örselli, E. (2012). E-Demokrasi Vatandaşların Siyasete İlgilerinin Ve Katılımlarının Arttırılmasının Bir Aracı Mı?, *E-Devlet: Kamu Yönetimi Ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, Ed. M. Z. Sobacı ve M. Yıldız, Ankara: Nobel Yayınları, ss. 39-64.
- Görmez, K. (1997). *Yerel Demokrasi ve Türkiye*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Görmez, K. (1990). Türkiye’de Belediyeler ve Yerel Demokrasi, *G.Ü. İİBF Dergisi*, Cilt 6, Sayı 2.
- Görmez, K. (1987). "Mahalli İdareler ve Demokrasi", *GÜ İİBF Dergisi*, Cilt 3, Sayı 1-20
- Görün, M. (2006). "Yerel Demokrasi Ve Katılım: İzmir, Konya Ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma". *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, ss. 159-183.
- Güdük, M. (2007). 'Yerel Özerklik Açısından Belediyelerin Mali Yeterliliği' (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı.
- Hill, D.M. (1974). *Democratic Theory and Local Government*, London: Allen & Unwin.
- Holden, B. (2007). *Liberal Demokrasiyi Anlamak*, Çev. H. Bal, Ankara: Liberte Yayınları.
- Karkın, N. (2012). "E-Katılım Kavramı Ve Süreci: Kamu Siyasa Oluşum Sürecine Vatandaş Katılımının Olabilirliği" *Sosyoekonomi*, Cilt 17, Sayı 17, ss. 41-62.
- Keleş, R. (2011). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi.

- Kent Konseyleri Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-5.htm> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2018)
- Kutlu, Ö., Usta, S., Kocaoğlu, M. (2009). “Vatandaş Odaklı/Vatandaşın Odakta Olduğu Yönetim: Kent Konseyleri ve Selçuklu Belediyesi Örneği”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Volume 9/18, ss .507-532, <http://dergipark.gov.tr/susead/issue/28417/302569> (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019)
- Kutlu, Ö., Gezici, H.S., and Özdemiray, S.M. (2013). “Institutional Capacity In Local Governments: The Case Of Institutional Resources At Konya Provincial Special Administration”, in *2013 EGPA Annual Conference Edinburgh, SCOTLAND - UK / PSG V: Regional and Local Government*.
- Kutlu, Ö., Sevinç, İ ve Kahraman, S. (2018). “Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarında Güvenlik Risklerinin Analizi”. *Turkish Studies: Information Technologies & Applied Sciences*, Volume 13/21, Summer 2018, ss. 129-156, ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13874>
- Kutlu, Ö. ve Kahraman, S. (2018). Yerel Yönetim Değerleri. *Kurumlarda Değerler*, Ed. M. Şeker, Y. Bulduklulu ve B. Dilmaç, Konya: NEÜ Kültür Yayınları, ss. 117-150.
- Langrod, G. (1953). Local Government and Democracy, *Journal of Public Administration*, Winter 1953, DOI: 10.1111/j.1467-9299.1953.tb01755.x, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9299.1953.tb01755.x/t> (Erişim Tarihi: 29 Eylül 2018)
- Macintosh, A., Whyte, A. (2008). “Towards an evaluation framework for eParticipation”, *Transforming Government: People, Process and Policy*, Cilt 2, Sayı 1, ss. 16-30.
- Macintosh A., Coleman S., Schneeberger A. (2009). eParticipation: The Research Gaps, *Electronic Participation. ePart 2009: Lecture Notes in Computer Science*, 5694, Heidelberg, Berlin: Springer, ss. 1-11.
- Medaglia, R. (2012). “eParticipation research:Moving characterization forward (2006–2011)”, *Government Information Quarterly*, Cilt 29, Sayı 3, ss. 346–360.
- Mahrer, H., Krimmer, R. (2005). “Towards the enhancement of e-democracy: identifying the notion of the ‘middleman paradox’”, *Information Systems Journal*, Sayı 15, ss. 27-42.
- Mill, J. S. (1859). M. de Tocqueville on Democracy in America (Vol. 2). John W. Parker and son, <https://books.google.com.tr/books?id=RqCrvijeeUQC&printsec=frontcover&dq=#v=onepage&q&f=false> (Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019).
- Mill, J.S. (2001). On Liberty, Batoche Books, 2001. <https://socialsciences.mcmaster.ca/econ/ugcm/3ll3/mill/liberty.pdf> (Erişim Tarihi: 29 Eylül 2018)
- Moulin, L. (1954). Local Self-Government as a Basis for Democracy: A Further Comment, *Journal of Public Administration*, Winter 1954, DOI: 10.1111/j.1467-9299.1954.tb01216.x, <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9299.1954.tb01216.x/full> (Erişim Tarihi: 25 Eylül 2018)
- Oksal, M. (1998). “Subsidiyarite İlkesi”. *Belediye Dergisi*, Cilt 4, Sayı 10.
- Önder, M. (2011). What Accounts for Changing Public Trust in Government? A Causal Analysis with Structural Equation Model, *Journal of US-China Public Administration*, ISSNn 1548-6591, Cilt 8, Sayı 2, ss. 154-165.

- Önder, M., Karabulut, N. (2017). A Research about the Youngs' Voting Behavior in Local Elections: The Case of 2009, Ankara Metropolitan Municipality Elections, *Journal of Youth Studies*, Cilt 5, Sayı 12, ss. 69-88.
- Örselli, E. ve Bayrakçı, E. (2016). *Yerel Hizmetlerde Vatandaş Karnesi: Konya Örneği*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Örselli, E., Bayrakçı, E. ve Kahraman, S. (2016). Yerel Yönetişim ve Kadın Meclisleri: Karatay Kadın Meclisi Örneği, *Turkish Studies: International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, volume 11, number 2, ss. 985-999, ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9219>
- Örselli, E., Bayrakçı, E., Karabulut, N. (2018). "E-Demokrasiyi E-Katılım Üzerinden Okumak: Kavramsal Bir Analiz". *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 14, ss. 108-126.
- Özer, M.A. (2000). Yerel Demokrasi, Demokratik Yerel Yönetimler ve Yerel Yönetimlerin Demokratikleştirilmesi Kavramlarının Analizi Üzerine, *Türk İdare Dergisi*, Cilt, Sayı 426, ss.129-143.
- Özkiraz, A. ve Zeren, H. E. (2009). "Yerel Yönetimlerde Halk Katılımı Tokat İl Merkezinde Uygulamaları Bir Çalışma", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, ss. 229-247.
- Pustu, Y. (2005). "Yerel Yönetimler ve Demokrasi", *Sayıştay Dergisi*, Sayı 57, Nisan- Haziran 2005, ss.121-134.
- Rawls J. (1997). "The Idea of Public Reason Revisited", *University of Chicago Law Review*, Cilt 64, Sayı 3, ss. 765-807.
- Reddick, G.C., Norris, D.F. (2013). "E-Participation in Local Governments: An Empirical Examination of Impacts", The Proceedings of the 14th Annual International Conference on Digital Government Research, Quebec City: Canada, ss. 198-204.
- Sartori, G. (1996).*Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, çev. Tunçer Karamustafaoğlu ve Mehmet Turhan, Ankara: Yetkin Yayınları
- Sæbø, Ø. , Rose, J. ve Flak, L. (2007). The shape of eParticipation: Characterizing an emerging research area, *Government Information Quarterly*, Cilt 25, Sayı 3, ss. 400-428.
- Sharpe, L. J. (1970). "Theories and values of local government", *Political Studies*, Cilt 18, Sayı 2, ss. 153-174.
- Sobacı, M. Z. (2015), "Türkiye'nin Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na Uyumu Özerklik Miti", *SETA Analiz*, Sayı 120.
- Şahin, A. ve Örselli, E. (2003). E-Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 9, ss. 343-356.
- Şahin, A., Örselli, E. ve Taşpınar, Y. (2016). *Etik ve Güven*, Konya: Atlas Akademi Yayıncılık.
- Tekeli, İ. (1983). "Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyeciliğin Gelişimi", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2.
- Tekeli, İ. (1992). Yerel Yönetimlerde Demokrasi ve Türkiye'de Belediyeciliğin Gelişimi, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 16, Sayı 2, ss. 3-22.
- Tocqueville, A.D. (2002). Democracy In America (Volume 1), Çev. Henry Reeve, The Pennsylvania State University, <http://seas3.elte.hu/coursematerial/LojkoMiklos/Alexis-de-Tocqueville-Democracy-in-America.pdf> (Erişim Tarihi: 1 Ekim 2018)

-
- Toprak Karaman, Z. (2006). *Yerel Yönetimler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tortop, N. (1996). *Yerel Yönetimler Maliyesi*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2006). *Mahalli İdareler*, Ankara: Nobel Yayın Evi.
- Wickwar, H. (1970). *The Political Theory of Local Government*, Carolina: Universty Of South Carolina Press.
- Yatkın, A., Koç, F. (2012). “Avrupa Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ve Türkiye’de Yerel Özerklik Tartışmaları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt 5, Sayı 8, ss. 1273-1302.
- Yıldırım, S. (1993). *Yerel Yönetim ve Demokrasi*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Yayını IULAEMME.